

Súd: Najvyšší súd SR
Spisová značka: 9Sžsk/105/2020
Identifikačné číslo spisu: 4019200505
Dátum vydania rozhodnutia: 28.04.2021
Meno a priezvisko: JUDr. Viera Nevedelová
Funkcia: sudca
ECLI: ECLI:SK:NSSR:2021:4019200505.1

ROZSUDOK

Najvyšší súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedníčky senátu JUDr. Viery Nevedelovej a členiek senátu JUDr. Jany Martinčekovej a JUDr. Aleny Adamcovej, v právnej veci žalobcu: B. H., nar. XX.XX.XXXX, bytom M. Č.. XX, právne zastúpený Advokátskou kanceláriou Consularis, s.r.o., so sídlom Ružová dolina č. 8, Bratislava, proti žalovanej: Sociálna poisťovňa, ústredie, so sídlom Ul. 29. augusta č. 8-10, Bratislava, o preskúmanie zákonnosti rozhodnutia žalovanej č.: 55699-2/2019-BA zo dňa 25. júla 2019, o kasačnej sťažnosti žalobcu proti rozsudku Krajského súdu v Nitre, č.k. 23Sa/89/2019-84 zo dňa 18. mája 2020, takto

rozhodol:

- I. Najvyšší súd Slovenskej republiky kasačnú sťažnosť z a m i e t a .
- II. Žalovanej náhradu trov kasačného konania n e p r i z n á v a .

Odôvodnenie

1. Krajský súd v Nitre rozsudkom č.k. 23Sa/89/2019-84 zo dňa 18.05.2020 zamietol žalobu, ktorou sa žalobca domáhal preskúmania rozhodnutia žalovanej č. 55699-2/2019-BA zo dňa 25.07.2019 (ďalej len „preskúmané rozhodnutie“). Preskúmaným rozhodnutím žalovaná z obsahovej stránky potvrdila rozhodnutie prvostupňového správneho orgánu -Sociálnej poisťovne, pobočka Nitra č. 200-014590-CA04/2018 zo dňa 23.05.2019, ktorým prvostupňový správny orgán zamietol žalobcov nárok na materské.

2. Z rozhodnutia prvostupňového správneho orgánu vyplýva, že žalobca si uplatnil nárok na výplatu materského príspevku od 10.04.2019. Prvostupňový správny orgán konštatoval, že žalobca nemá nárok na materské, pretože nespĺňa podmienky prevzatia starostlivosti o dieťa. Žalobca si uplatnil nárok na materské ako dobrovoľne nemocensky poistená osoba a k žiadosti predložil čestné vyhlásenie, že jeho sociálne zabezpečenie vykonáva Ministerstvo vnútra SR ORPZ Nitra. Ministerstvo vnútra SR, Okresné riaditeľstvo PZ Nitra potvrdilo, že žalobca ako príslušník silového rezortu nečerpá rodičovskú dovolenku a nemá upravený pracovný čas. Z uvedeného správne orgány vyvodili, že žalobca prevzal dieťa do starostlivosti len formálne a reálne nezabezpečuje tú časť starostlivosti o dieťa, ktorú do prevzatia dieťaťa zabezpečovala matka dieťaťa. Žalobca ako otec dieťaťa preto nemôže byť považovaný za iného

poistenca a preto nemá nárok na materské. Žalovaná v preskúmanom rozhodnutí uviedla, že pokiaľ sa o dieťa naďalej stará matka a otec naďalej vykonáva zárobkovú činnosť, nemožno takúto situáciu považovať za prevzatie dieťaťa do starostlivosti otca. Dohoda rodičov dieťaťa o prevzatí dieťaťa do starostlivosti otca je v takomto prípade fiktívna. Z tohto dôvodu nie je otec dieťaťa, vykonávajúci naďalej zárobkovú činnosť s rovnakým pracovným úväzkom, považovaný za iného poistenca, ktorý prevzal dieťa do starostlivosti. Podľa žalovanej materský a rodičovský príspevok sú dve úplne rozdielne dávky, čo do charakteru a účelu, na ktorý sú poskytované, podmienok ich poskytovania, ich právnej úpravy, oprávnených subjektov, ktorým sa dávka poskytuje, ako aj subjektu, ktorý tieto dávky vypláca. Tieto dávky si nemožno zamieňať. Materský príspevok má svoju konkrétnu právnu úpravu, tzv. lex specialis, a zákon č. 571/2009 Z.z. o rodičovskom príspevku a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon č. 571/2009 Z.z.“) je špeciálnym právnym predpisom vo vzťahu k rodičovskému príspevku. Medzi týmito právnymi predpismi neexistuje vzťah, ktorý by umožňoval vzájomné prelínanie týchto úprav. Nemožno teda aplikovať zákon č. 571/2009 Z.z. na priznanie materského príspevku, pretože tento sa podľa zákonodarcu poskytuje len osobe, ktorá sa o dieťa skutočne stará. Podľa žalovanej účelom materského, poskytovaného z nemocenského poistenia, je kompenzovanie straty príjmu zo zárobkovej činnosti, ku ktorej došlo v dôsledku tehotenstva a materstva v prípade matky dieťaťa, alebo v dôsledku prevzatia starostlivosti o dieťa do troch rokov jeho veku v prípade iného poistenca, napr. otca dieťaťa. Účel zákona nie je naplnený v prípade, pokiaľ otec dieťaťa prevzal dieťa do osobnej starostlivosti len formálne, naďalej vykonáva prácu v rovnakom rozsahu z hľadiska pracovného času, pričom dosahuje porovnateľný príjem ako pred nástupom na rodičovskú dovolenku.

3. V správnej žalobe žalobca namietal, že povinnosť osobnej starostlivosti a zanechanie pracovnej činnosti nie je možné vyžadovať na účely priznávania nároku na materské, o čom svedčí aj fakt, že povinnosť osobnej starostlivosti bola z ustanovenia § 3 ods. 3 zákona č. 571/2009 Z. z. vypustená s účinnosťou od 01.01.2011. Od 01.01.2011 sa môže riadna starostlivosť v každom prípade poskytovať aj prostredníctvom inej osoby.

4. Krajský súd (ďalej aj „správny súd“) vo svojom rozsudku uviedol, že z administratívneho spisu bolo preukázané, že otec dieťaťa naďalej vykonáva zárobkovú činnosť v silovom rezorte a nečerpá rodičovskú dovolenku. Z tohto dôvodu teda ide o fiktívnu dohodu o prevzatí dieťaťa do starostlivosti, keď okolnosti prípadu vylučujú poskytovanie starostlivosti dieťaťu žalobcom. K žalobným námietkam krajský súd uviedol, že § 49 ods. 1, v spojení s § 49 ods. 2 písm. d/ zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení (ďalej len „zákon o sociálnom poistení“), vyžaduje nielen prevzatie dieťaťa do starostlivosti, ale aj starostlivosť o toto dieťa. Pojem, kto sa o toto dieťa stará teda musí byť v každom prípade vykladaný individuálne. Z gramatického výkladu tohto ustanovenia explicitne nevyplýva zákaz vykonávať pracovnú činnosť, pokiaľ však ustanovenie vyžaduje osobnú starostlivosť o dieťa, potom je vylúčené vykonávanie pracovnej činnosti v takom rozsahu, ktorá by túto starostlivosť vylučovala zo strany osoby, ktorá má túto starostlivosť skutočne poskytovať. Práve posúdenie, či vykonávaná pracovná činnosť je v takom rozsahu, ktorý nebráni poskytovať osobnú starostlivosť o dieťa alebo už je v takom rozsahu, ktorá poskytovanie osobnej starostlivosti vylučuje je na posúdení správneho orgánu v každom konkrétnom prípade individuálne.

5. Krajský súd sa nestotožnil s názorom žalobcu, že pojem starostlivosť treba vykladať ako riadnu starostlivosť v zmysle zákona o rodičovskom príspevku, ktorý umožňuje zabezpečiť poskytovanie starostlivosti o dieťa aj pomocou inej fyzickej, či právnickej osoby. Pojem riadna starostlivosť, zavedený zákonom o rodičovskom príspevku umožňujúci zabezpečenie starostlivosti o dieťa aj pomocou inej fyzickej, či právnickej osoby, zodpovedá účelu rodičovského príspevku ako štátnej dávky, ktorou štát prispieva na zabezpečenie riadne starostlivosti o dieťa, nie však vyššie vymedzenému účelu materskej dávky. V tejto súvislosti uviedol, že materské a rodičovský príspevok sú dve rozdielne dávky, pričom používal tú istú argumentáciu ako žalovaná.

6. Krajský súd ďalej poukázal na odlišnú formuláciu podmienok pre priznanie týchto rôznych dávok. Zatiaľ čo zákon o rodičovskom príspevku používa pojem „zabezpečuje“, ktorý pripúšťa aj iný spôsob obstarania, zadováženia starostlivosti, ustanovenie § 49 ods. 1 zákona o sociálnom poistení pracuje s

pojmom „prevezme“. Vzhľadom k použitým rozdielnym pojmom je krajský súd toho názoru, že za okolností, ktoré existujú v danom prípade, treba pojem starostlivosť vykladať ako osobnú starostlivosť, ktorú pre odkázanosť dieťaťa je celodenne povinný poskytovať rodič dieťaťa, spravidla matka dieťaťa. Otec dieťaťa ako iný poistenec potom už len preberá starostlivosť od matky, ktorá sa začala starať o dieťa v bezprostrednej súvislosti s jeho narodením. V duchu tohto výkladu iný poistenec preberá starostlivosť a vstupuje do nej v rozsahu, ako ju poskytovala matka dieťaťa.

7. Krajský súd nepovažoval žalobu za dôvodnú ani v časti žaloby, ktorou žalobca namieta diskrimináciu, pretože podľa jeho názoru postup Sociálnej poisťovne v súčasnosti plne zodpovedá účelu a zmyslu zákona, ktorý napráva predchádzajúci výklad zákona.

8. Krajský súd zastával názor, že v danom prípade došlo k obchádzaniu zákona o sociálnom poistení, pretože žalobca simuloval splnenie zákonných požadovaných podmienok pre vyhovenie jeho žiadosti. Žalobca uzatvoril dobrovoľné nemocenské poistenie, ktoré mu zaniklo dňa 09.04.2019 a od 10.04.2019 mu začala plynúť ochranná lehota, to znamená, že ku dňu údajného prevzatia dieťaťa do starostlivosti síce nebol žalobca už dobrovoľne nemocensky poistený, ale nárok na materské si uplatnil v ochrannej dobe. Jeho dobrovoľné poistenie trvalo od 12.06.2018 do 09.04.2019 a v tomto období bol sociálne zabezpečený aj na základe zákona č. 328/2002 Z.z. ako policajt. Taktiež simulovaná bola i dohoda rodičov o prevzatí do starostlivosti otca, pretože jej nezodpovedá skutočné správanie otca. Tento svojho zamestnávateľa nepožiadaval o rodičovskú dovolenku a nemal ani upravený pracovný čas. V danom prípade by týmto dosiahol neoprávnený finančný prospech, avšak bez zmeny životnej situácie.

9. Krajský súd uviedol, že zo zákona vyplýva, že jednou zo všeobecných podmienok nároku na nemocenskú dávku zamestnanca je podmienka absencie príjmu. Pritom splnenie podmienky absencie príjmu sa posudzuje z toho nemocenského poistenia, z ktorého bol nárok na nemocenskú dávku zamestnanca uplatnený. Zároveň je zrejmé, že jednou z osobitných podmienok nároku iného poistenca na materské je podmienka prevzatia dieťaťa do starostlivosti a následného poskytovania faktickej starostlivosti tomuto dieťaťu.

10. Krajský súd konštatoval, že zákon o sociálnom poistení má rovnakú právnu silu ako zákon o rodičovskom príspevku, preto nie je dôvod uplatňovať analógiu pri pojmoch „starostlivosť“ a „riadna starostlivosť“. Treba si uvedomiť, že ak by zákonodarca chcel, aby sa aj na účely nároku na materské uplatnila definícia riadnej starostlivosti, ktorá je použitá v inom osobitnom predpise, uviedol by to v zákone, tak ako je to uvedené pri osobnom rozsahu dôchodkového poistenia (§ 15 ods. 1 písm. c/ a d/ zákona o sociálnom poistení), nakoľko iba v tomto ustanovení sa vyžaduje riadna starostlivosť o dieťa, a to riadna starostlivosť podľa osobitného predpisu, ktorým je práve zákon o rodičovskom príspevku. Na rozdiel od rodičovského príspevku, materské je nemocenskou dávkou poskytovanou z nemocenského poistenia, ktorého účelom je kompenzácia straty príjmu zo zárobkovej činnosti, ku ktorej môže dôjsť v rôznych životných situáciách (napríklad tehotenstvo, materstvo alebo prevzatie starostlivosti o dieťa do troch rokov jeho veku). Aj keď zákon o sociálnom poistení neobsahuje definíciu starostlivosti, už z tohto ustanovenia pomerne jednoznačne vyplýva, že sa vyžaduje skutočná starostlivosť o dieťa, ktorá nepochybne vedie (ako to aj zákonodarca predpokladá) ku strate príjmu zo zárobkovej činnosti. V súvislosti s uvedeným možno dospieť k záveru, že výkon pracovnej činnosti na plný úväzok pri poskytovaní starostlivosti o dieťa do troch rokov veku je v rozpore s účelom poskytovania materského.

11. Proti rozsudku krajského súdu podal kasačnú sťažnosť žalobca dôvodiac, že krajský súd nesprávne právne posúdil vec. Žalobca (sťažovateľ) zastáva názor, že preskúmané rozhodnutie bolo vydané v rozpore s § 49 zákona o sociálnom poistení, lebo splnil podmienky na priznanie nároku na materské. Dieťa prevzal do starostlivosti a nič na tom nezmenila skutočnosť, že od 10.04.2019 nečerpал rodičovskú dovolenku a nemá upravený pracovný čas. Podľa názoru žalobcu čerpanie rodičovskej dovolenky a upravenie pracovného času nie je predpokladom na priznanie materského. Pojem starostlivosť o dieťa nemá vlastnú legálnu definíciu na účely sociálneho poistenia, a pre účely priznania nároku na materské je nutné tento pojem vykladať v súlade s jeho definíciou podľa zákona o rodičovskom príspevku. O tom, že povinnosť osobnej starostlivosti a zanechania pracovnej činnosti nie

je možné vyžadovať na účely priznávania nároku na materské svedčí aj fakt, že povinnosť osobnej starostlivosti bola z § 3 ods. 3 zákona o rodičovskom príspevku vypustená účinnosťou od 01.01.2011. Podľa žalobcu od 01.01.2011 sa môže starostlivosť v každom jednom prípade poskytovať aj prostredníctvom inej osoby. V tejto súvislosti žalobca poukázal aj na § 2 ods. 1 písm. a/ zákona č. 561/2008 Z.z. o príspevku na starostlivosť o dieťa, v zmysle ktorého žalobcovo konanie napĺňa pojmové znaky starostlivosti o dieťa a je teda zrejmé, že dieťa do starostlivosti prevzal, a teda že nárok na materské, ktorý si uplatnil od 10.04.2019 do skončenia dôvodu na jeho poskytovanie má, nakoľko splnil všetky podmienky pre priznanie nároku na materské. Ďalej, podľa názoru sťažovateľa, interpretácia podmienky prevzatia dieťaťa do starostlivosti a následného poskytovania starostlivosti tomuto dieťaťu, ustanovená v § 49 ods. 1 zákona o sociálnom poistení je krajským súdom vykladaná striktno formálne. Toto ustanovenie vyslovene požaduje prevzatie dieťaťa do starostlivosti, pričom podľa názoru žalobcu je táto podmienka splnená uzatvorením dohody medzi matkou a otcom dieťaťa. Žalobca uviedol, že z podmienok ustanovených v § 49 zákona o sociálnom poistení nevyplýva požiadavka, aby otec dieťaťa nevykonával pracovnú činnosť. Žalobca nesúhlasí s argumentáciou krajského súdu spočívajúcou v nemožnosti výkladu pojmu starostlivosť o dieťa podľa zákona o rodičovskom príspevku, nakoľko zákon o sociálnom poistení v § 49 ods. 1 podľa jeho názoru upravuje „starostlivosť“ a nie „osobnú starostlivosť“. Na základe horeuvedených skutočností žalobca navrhuje, aby kasačný súd zrušil napadnutý rozsudok krajského súdu a vec mu vrátil na ďalšie konanie.

12. Vo vyjadrení ku kasačnej sťažnosti žalovaná uviedla, že v plnej miere súhlasí s právnym názorom krajského súdu. Žalovaná opätovne poukázala na skutočnosť, že materské je nemocenskou dávkou a poskytuje sa z nemocenského poistenia pre prípad straty alebo zníženia príjmu zo zárobkovej činnosti a na zabezpečenie príjmu v dôsledku poskytovania starostlivosti dieťaťu iným poistencom. Podľa názoru žalovanej jednou z podmienok vzniku nároku na materské je nielen prevzatie dieťaťa do starostlivosti na základe dohody s matkou, ale aj poskytovanie starostlivosti dieťaťu. Táto podmienka je splnená vtedy, ak otec dieťaťa fakticky prevezme dieťa do svojej starostlivosti. V tomto prípade je zároveň naplnený účel nemocenského poistenia, spočívajúci v zabezpečení fyzickej osoby pre prípad straty v dôsledku tehotenstva a materstva, resp. poskytovania starostlivosti dieťaťu v prípade iného poistenca. Podľa názoru žalovanej Sociálna poisťovňa postupuje v súlade s platnou legislatívou, právne normy ustanovené v zákone o sociálnom poistení chápe ako jeden celok a súčasne dôsledne dbá na účel zákona o sociálnom poistení a dobré mravy. Žalovaná konštatuje, že domnienka žalobcu, že podmienka starostlivosti o dieťaťa je splnená uzatvorením dohody medzi matkou a otcom, je mylná, pretože dohoda rodičov o prevzatí dieťaťa do starostlivosti otca nie je spôsobilá preukázať skutočné prevzatie starostlivosti o dieťa otcom a najmä skutočné poskytovanie starostlivosti zo strany otca. Pokiaľ je otec pracovne vyťažený v rozsahu vylučujúcom súčasné poskytovanie starostlivosti dieťaťu, nemožno konštatovať, že dieťa fakticky prevzal do svojej starostlivosti. Podľa názoru žalovanej výkon inej zárobkovej činnosti skutočne nie je prekážkou vzniku nároku iného poistenca na materské, pokiaľ je podmienka prevzatia dieťaťa do starostlivosti zachovaná aj popri výkone práce z inej činnosti. Žalovaná opätovne poukázala na skutočnosť, že materské a rodičovský príspevok sú dve úplne rozdielne dávky materské má svoju konkrétnu právnu úpravu v tzv. lex specialis, a tou je zákon používajúci pojem starostlivosť. Vzhľadom na tieto skutočnosti nie je daný právny základ pre aplikáciu ustanovení zákona o rodičovskom príspevku na materské. Na základe vyššie uvedených skutočností žalovaná navrhuje, aby Najvyšší súd SR kasačnú sťažnosť žalobcu zamietol.

13. Najvyšší súd Slovenskej republiky ako kasačný súd (§ 438 ods. 2 SSP) preskúmal napadnutý rozsudok správneho súdu, ako i konanie, ktoré mu predchádzalo, bez nariadenia pojednávania (§ 455 SSP), pričom zistil, že kasačnej sťažnosti nie je možné priznať úspech, a preto ju podľa § 461 SSP zamietol z nasledovných dôvodov:

14. Podľa čl. 1 ods. 1 veta prvá Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), Slovenská republika je zvrchovaný, demokratický a právny štát.

15. Podľa čl. 2 ods. 2 ústavy štátne orgány môžu konať iba na základe ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon.

16. Podľa čl. 152 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky výklad a uplatňovanie ústavných zákonov, zákonov a ostatných všeobecne záväzných právnych predpisov musí byť v súlade s touto ústavou.

17. Podľa § 2 písm. a/ zákona č. 461/2003 Z.z. v znení účinnom ku dňu právoplatnosti preskúmaného rozhodnutia (29.07.2019) sociálne poistenie podľa tohto zákona je nemocenské poistenie ako poistenie pre prípad straty alebo zníženia príjmu zo zárobkovej činnosti a na zabezpečenie príjmu v dôsledku dočasnej pracovnej neschopnosti, tehotenstva a materstva.

18. Podľa § 13 ods. 1 písm. d/ citovaného zákona z nemocenského poistenia sa za podmienok ustanovených týmto zákonom poskytujú nemocenské dávky, a to materské.

19. Podľa § 31 ods. 1 citovaného zákona povinne nemocensky poistená samostatne zárobkovo činná osoba a dobrovoľne nemocensky poistená osoba majú nárok na nemocenskú dávku, ak tento zákon neustanovuje inak, ak:

a) splnili podmienky ustanovené na vznik nároku na nemocenskú dávku počas trvania nemocenského poistenia a

b) zaplatili poistné na nemocenské poistenie najneskôr v posledný deň kalendárneho mesiaca, v ktorom vznikol dôvod na poskytnutie nemocenskej dávky, za obdobie od prvého vzniku nemocenského poistenia povinne nemocensky poistenej samostatne zárobkovo činne osoby a dobrovoľne nemocensky poistenej osoby do konca kalendárneho mesiaca predchádzajúceho kalendárnemu mesiacu, v ktorom vznikol dôvod na poskytnutie nemocenskej dávky, najviac za obdobie posledných päť rokov predchádzajúcich kalendárnemu mesiacu, v ktorom vznikol dôvod na poskytnutie nemocenskej dávky; podmienka zaplataenia poistného na nemocenské poistenie sa považuje za splnenú, ak suma dlžného poistného na nemocenské poistenie je v úhrne nižšia ako 5,- €.

20. Podľa § 49 ods. 1 citovaného zákona iný poistenec, ktorý prevzal dieťa do starostlivosti a ktorý sa o toto dieťa stará, má nárok na materské odo dňa prevzatia dieťaťa do starostlivosti v období 28 týždňov od vzniku nároku na materské. Osamelý iný poistenec, ktorý sa stará o dieťa prevzaté do svojej starostlivosti, má nárok na materské v období 31 týždňov od vzniku nároku na materské a iný poistenec, ktorý prevzal do starostlivosti dve alebo viac detí a aspoň o dve z nich sa stará, má nárok na materské 37 týždňov od vzniku nároku na materské. Iný poistenec má nárok na materské najdlhšie do dovŕšenia troch rokov veku dieťaťa, ak v posledných dvoch rokoch pred prevzatím dieťaťa do starostlivosti bol nemocensky poistený najmenej 270 dní.

21. Podľa § 49 ods. 2 písm. d/ citovaného zákona iný poistenec, ktorý prevzal dieťa do starostlivosti, je otec dieťaťa po dohode s matkou dieťaťa, najskôr po uplynutí šiestich týždňov odo dňa pôrodu, a matka nepoberá materské na to isté dieťa alebo rodičovský príspevok.

22. Z administratívneho spisu vyplýva, že sťažovateľ podal žiadosť o materské dňa 09.04.2019 s uvedením dátumu prevzatia dieťaťa do starostlivosti 10.04.2019 z jeho dobrovoľného nemocenského poistenia. K žiadosti pripojil rodný list maloletej B. H., nar.03.09.2018, ktorej je otcom a dohodu o prevzatí dieťaťa do starostlivosti, uzavretú medzi ním a matkou dieťaťa G. H., podľa ktorej prevzal dieťa do starostlivosti od 10.04.2019. Zároveň čestne prehlásil, že je sociálne zabezpečený na základe zákona č. 328/2002 Z.z. a zároveň bolo preukázané, že bol dobrovoľne nemocensky poistený od 12.06.2018 do 09.04.2019. Podľa žiadosti o materské si túto dávku uplatnil ako dobrovoľne nemocensky poistená osoba. Prvostupňový správny orgán dňa 15.05.2019 požiadal zamestnávateľa sťažovateľa o zaslanie oznámenia, či účastník v období od 10.04.2019, kedy prevzal dieťa do svojej starostlivosti, čerpá rodičovskú dovolenku ako príslušník „silového rezortu“ alebo či má upravený pracovný čas tak, aby mohol reálne poskytovať dieťaťu starostlivosť. Zamestnávateľ sťažovateľa, Okresné riaditeľstvo Policajného zboru Nitra, oznámilo, že ich zamestnanec B. H. od 10.04.2019 nečerpá rodičovskú dovolenku a takisto nemá upravený pracovný čas.

23. Medzi účastníkmi konania nebolo sporné, že žalobca bol aj po prevzatí mal. B. H. do jeho starostlivosti dňa 10.04.2019 zamestnaný ako policajt na Okresnom riaditeľstve Policajného zboru Nitra

a že nečerpal rodičovskú dovolenku. Čo sa týka jeho pracovného času, nedošlo k jeho úprave oproti obdobiu pred 10.04.2019 a sťažovateľ pracoval v rovnakom rozsahu ako pred prevzatím dieťaťa do starostlivosti. V čase výkonu služobného pomeru žalobca nemal objektívnu možnosť o dieťa sa osobne starať.

24. Materské je nemocenskou dávkou, ktoré sa za podmienok ustanovených zákonom o sociálnom poistení poskytuje z nemocenského poistenia, pričom sa jedná o opakujúcu sa peňažnú dávku, ktorá nahrádza mzdu alebo plat počas materskej dovolenky, resp. rodičovskej dovolenky v prípade otca dieťaťa. Nemocenská dávka plní účel hmotného zabezpečenia v dôsledku materstva, resp. u iného poistenca v dôsledku prevzatia dieťaťa do starostlivosti, a to v prípade straty alebo zníženia príjmu zo zárobkovej činnosti z tohto dôvodu (§ 2 písm. a/ citovaného zákona). Účelom materského je teda preklenúť časové obdobie, kedy v dôsledku materstva alebo prevzatia dieťaťa do starostlivosti poistenci nemôžu pracovať vôbec alebo len obmedzene, čo viedlo k strate alebo zníženiu príjmu zo zárobkovej činnosti.

25. V danom prípade zostala spornou otázka, či žalobca splnil podmienku prevzatia dieťaťa do starostlivosti v zmysle ustanovenia § 49 ods. 1 zákona o sociálnom poistení, ktorá je predpokladom pre priznanie materského z nemocenského poistenia.

26. Ohľadom právneho posúdenia sťažovateľ namietal, že z podmienok pre posudzovanie skutočností, či má ako iný poistenec nárok na materské, nevyplýva požiadavka, aby v prípade, ak prevezme dieťa do starostlivosti, čerpal rodičovskú dovolenku alebo mal upravený pracovný čas, prípadne, aby nevykonával pracovnú činnosť. Kasačný súd s touto interpretáciou sťažovateľa nesúhlasí. Zmyslom materskej dávky je kompenzácia za stratu príjmu počas starostlivosti o dieťa. Predpokladom je teda skutočná starostlivosť o dieťa a zníženie príjmu ako jej dôsledok. To predpokladá zmenu týkajúcu sa pracovnej aktivity osoby, ktorá sa o dieťa stará, napr. jej čerpanie rodičovskej dovolenky alebo úpravu pracovného času na minimálnu úroveň.

27. Iba formálne prevzatie dieťaťa otcom v zmysle uzatvorenej dohody rodičov, bez reálneho naplnenia jej obsahu, nezodpovedá účelu materskej dávky. Napriek tomu, že pojem starostlivosť nie je v zákone o sociálnom poistení definovaná, nemožno vychádzať z pojmu riadna starostlivosť v zmysle zákona o rodičovskom príspevku, a to z dôvodu, že rodičovský príspevok je dávka iného charakteru. Rodičovský príspevok je štátnou sociálnou dávkou upravenou v osobitnom zákone, ktorou štát prispieva všetkým rodičom v rovnakej sume bez ohľadu na výšku dosiahnutého príjmu. Naproti tomu účelom materského nie je zvýšiť príjem rodiny, ale kompenzovať výpadok príjmu jedného z rodičov v dôsledku starostlivosti o dieťa.

28. Skutočnosť, že zákonodarca predpokladal skutočnú starostlivosť o dieťa, vyplýva aj z ustanovenia § 51 ods. 1 a 2 zákona o sociálnom poistení, ktorý viaže zánik nároku na materské práve na dôvod, že sa poistenec prestal starať o dieťa. Z tohto ustanovenia jednoznačne vyplýva, že osoba, ktorá sa prestala starať o dieťa z iného dôvodu ako je jeho nepriaznivý zdravotný stav, musí byť len poistenec, teda ten, kto poberá materské ako dávku z nemocenského poistenia, čo v konečnom dôsledku znamená, že práve táto osoba sa predtým musela o dieťa starať. V prípade, ak by sa nevyžadovala skutočná starostlivosť o dieťa poistencom a postačovala by iba formálna dohoda, zakotvenie uvedených dôvodov zániku nároku na materské by nedávalo zmysel. Kasačný súd sa preto v celom rozsahu stotožnil s právnym názorom správneho súdu, že táto osoba (v danom prípade otec) je pri výkone starostlivosti o dieťa nezastupiteľná. Kasačný súd zastáva právny názor, že ustanovenie § 51 ods. 2 zákona o sociálnom poistení priamo nadväzuje na dikciu § 49 ods. 1 a potvrdzuje právny záver, že poistenec, ktorý dieťa prevzal do starostlivosti, sa o toto dieťa musí osobne starať.

29. Z tohto dôvodu Sociálna poisťovňa správne dospela k záveru, že v danom prípade samotným uzavretím dohody o prevzatí dieťaťa do starostlivosti zo dňa 09.04.2019 nebola splnená podmienka starostlivosti o dieťa zo strany otca dieťaťa. Ak otec dieťaťa v konkrétnom prípade po prevzatí dieťaťa do starostlivosti riadne pracoval v hlavnom pracovnom pomere v rovnakom rozsahu, ako tomu bolo pred prevzatím dieťaťa do starostlivosti, potom nebola splnená podmienka osobnej starostlivosti o dieťa, čoho dôsledkom by bola strata alebo zníženie jeho príjmu. Žalovaná teda správne rozhodla, keď

aplikovala ustanovenie § 49 citovaného zákona a nepriznala sťažovateľovi nárok na materské od 10.04.2019.

30. Čo sa týka ďalších sťažnostných námietok, kasačný súd uvádza nasledovné:

31. Sťažovateľ uviedol, že pojem starostlivosť o dieťa uvedený v § 49 zákona o sociálnom poistení je potrebné vykladať v súlade s definíciou uvedenou v zákone č. 571/2009 Z.z. o rodičovskom príspevku. Kasačný súd rovnako ako správny súd konštatuje, že táto sťažnostná námietka je plne nedôvodná. Podľa názoru kasačného súdu je potrebné rozlišovať medzi termínom „riadna starostlivosť“ v zmysle zákona o rodičovskom príspevku a „starostlivosť“ v zmysle zákona o sociálnom poistení. Táto diferenciacia je odôvodnená rozdielnym charakterom jednotlivých príspevkov - rodičovský príspevok nie je nemocenská dávka, ale štátna sociálna dávka a účel tejto dávky sa odlišuje od materského najmä v zmysle § 2 písm. a/ zákona o sociálnom poistení. Pojem „riadna starostlivosť“ podľa zákona č. 571/2009 Z.z. o rodičovskom príspevku umožňuje poskytovanie starostlivosti o dieťa aj pomocou inej fyzickej či právnickej osoby, čo zodpovedá účelu rodičovského príspevku, ktorým je zabezpečenie riadnej starostlivosti o dieťa, ktorá nemusí byť zabezpečená konkrétnou osobou, avšak nezodpovedá vyššie vymedzenému účelu dávky materské, na ktorú má nárok len konkrétna osoba, ktorá samotnú starostlivosť vykonáva a ktorá má z tohto dôvodu znížený príjem zo zárobkovej činnosti. Preto je potrebné trvať na tom, že starostlivosť podľa zákona o sociálnom poistení bude vykonávať tá konkrétna osoba, ktorej sa dávka materské vypláca.

32. Z rovnakých dôvodov pojem starostlivosť o dieťa uvedený v § 49 ods. 1 zákona o sociálnom poistení nie je možné definíčne vykladať ani v zmysle zákona č. 561/2008 Z.z. o príspevku na starostlivosť o dieťa, ako to požaduje sťažovateľ. Rovnako ako pri rodičovskom príspevku, aj príspevok na starostlivosť o dieťa je štátnou sociálnou dávkou, ktorou štát prispieva rodičovi na úhradu výdavkov vynaložených na starostlivosť o dieťa inou osobou. Účelom tohto príspevku je prispievať rodičom na výdavky detí v čase, keď sa rodičia nemôžu o dieťa starať osobne. Zákon teda výslovne predpokladá, že rodič sa nebude o dieťa osobne starať. Kým účelom príspevku na starostlivosť o dieťa je podpora zamestnanosti rodičov s cieľom zlepšiť ich prístup na trh práce, cieľom nemocenskej dávky materského je kompenzovať výpadok príjmu jedného z rodičov v dôsledku jeho starostlivosti o dieťa. Pojem starostlivosť o dieťa definovaný v zákona o príspevku na starostlivosť o dieťa je teda neaplikovateľný na danú vec.

33. Pokiaľ sťažovateľ poukazuje na princíp viazanosti právom v zmysle čl. 2 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a na princíp proporcionality v zmysle čl. 1 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, kasačný súd uvádza nasledovné:

34. Základom interpretácie a aplikácie čl. 1 ods. 1 ústavy je zabezpečenie materiálneho, a nie formálneho právneho štátu. Základnou premisou materiálneho právneho štátu sa prezentuje všeobecná záväznosť práva pre všetkých. To znamená, že štátne orgány, orgány územnej samosprávy, právnické osoby s právomocou rozhodovania o právach a povinnostiach, ako aj každý jednotlivец musí konať tak, ako určuje právny poriadok.

35. Ústavný súd SR princíp materiálneho právneho štátu prezentoval v právnom názore: „V právnom štáte, v ktorom sú ako neoddeliteľné súčasť okrem iných stelesnené princípy, ako sú právna istota a spravodlivosť (princíp materiálneho právneho štátu), čo možno spoľahlivo vyvodiť z čl. 1 ústavy, sa osobitný dôraz kladie na ochranu tých práv, ktoré sú predmetom jej úpravy. Povinnosťou všetkých štátnych orgánov je zabezpečiť reálnu možnosť ich uplatnenia tými subjektmi, ktorým boli priznané.“ (ÚS 17/1999, nález z 22.09.1999, Zbierka nálezov a uznesení Ústavného súdu SR 1999, s. 365; zhodne I. ÚS 44/1999, nález z 13.10.1999, Zbierka nálezov a uznesení Ústavného súdu SR 1999, s. 382, I. ÚS 10/98, I. ÚS 54/02 nález z 13.11.2002, Zbierka nálezov a uznesení Ústavného súdu SR 2002 - II. polrok, s. 750, nález Ústavného súdu SR č. PL. ÚS 22/06). Judikatúra ústavného súdu tiež kladie dôraz, že v súlade s čl. 1 ods. 1 ústavy s uplatňovaním princípu právnej istoty v právnom štáte sa spája požiadavka všeobecnosti, platnosti, trvácnosti, stability, racionálnosti a spravodlivého obsahu právnych

noriami; medzi ústavné princípy vlastné právnomu štátu patrí aj zákaz svojvôle v činnosti štátnych orgánov, ako aj zásada primeranosti, resp. proporcionality (PL. ÚS 1/04).

36. Z článku 152 ods. 4 ústavy vyplýva, že výklad a uplatňovanie všeobecne záväzných právnych predpisov musí byť v súlade s ústavou. Pozitivistický právny prístup k aplikácii zákonov je preto v činnosti štátnych orgánov modifikovaný ústavne konformným výkladom, ktorý v závislosti od ústavou chránených hodnôt pôsobí reštriktívne alebo extenzívne na dikciu zákonných pojmov. Obsah zákonnej právnej normy nemôže byť interpretovaný izolovane, mimo zmyslu a účelu zákona, cieľa právnej regulácie, ktorý zákon sleduje. Požiadavka na ústavne konformnú aplikáciu a výklad zákona je podmienkou zákonnosti rozhodnutia ako individuálneho správneho aktu.

37. Výklad každej právnej normy musí byť najmä teleologický (výklad e ratione legis, vychádzajúci zo zmyslu zákona), teda prihliadajúci najmä na účel a ciele právnej úpravy. Bolo preto nevyhnutné výklad tohto ustanovenia realizovať aj cez posúdenie účelu zákona, vyjadreného v definícii pojmu „nemocenské poistenie“ uvedenej v § 2 písm. a/ zákona. Kasačný súd teda konštatuje, že žalovaná a správny súd nevyložili ustanovenie § 49 ods. 1 zákona o sociálnom poistení striktne formálne, ako to namieta sťažovateľ.

38. Naopak, sťažovateľ ustanovenie § 49 ods. 1 vykladá formálne, bez nadväznosti na ostatné ustanovenia zákona o sociálnom poistení a v rozpore s jeho gramatickým obsahom, keď má zato, že § 49 vyžaduje jedinou podmienku a to prevzatie dieťaťa do starostlivosti, ktorá je splnená uzatvorením dohody medzi matkou a otcom dieťaťa a keď uvádza, že z neho nevyplýva požiadavka, aby otec dieťaťa nevykonával pracovnú činnosť. Súd uvádza, že z § 49 ods. 1 vyplývajú dve podmienky nároku na materské, a to prevzatia dieťaťa do starostlivosti a kumulatívna podmienka starostlivosti o toto dieťa. Uvedené je vyjadrené v slovnom spojení „... ktorý prevzal dieťa do starostlivosti a ktorý sa o toto dieťa stará“. Nemožno teda súhlasiť s názorom sťažovateľa, že postačuje splnenie prvej podmienky, a to prevzatie dieťaťa do starostlivosti v zmysle § 49 ods. 2 písm. d/ tohto ustanovenia. Zákonodarca explicitne stanovil aj podmienku, že sa iný poistenec, ktorý prevzal dieťa do starostlivosti, musí o toto dieťa starať. Nedôvodný je potom aj právny názor sťažovateľa, že z § 49 nevyplýva požiadavka, aby otec dieťaťa nevykonával pracovnú činnosť. Pokiaľ je potrebná osobná starostlivosť poistenca o dieťa, potom je potrebné vyhodnotiť konkrétne skutkové okolnosti, či je táto podmienka splnená. Nie je v možnostiach zákonodarcu a nie je ani potrebné reagovať v obsahu právnej normy na všetky životné situácie, ktoré prináša život v súvislosti s vyhodnotením starostlivosti iného poistenca o prevzaté dieťa.

39. Kasačný súd na podporu vyššie uvedeného výkladu účelu dávky poukazuje aj na znenie bodu 19 Preambuly Smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2019/1158 z 20.06.2019 o rovnováhe medzi pracovným a súkromným životom rodičov a osôb s opatrovateľskými povinnosťami, ktorou sa zrušuje smernica Rady 2010/18/EÚ, v ktorom sa uvádza: „V záujme podpory rovnomerného rozdelenia opatrovateľských povinností medzi ženami a mužmi a možnosti vytvorenia puta medzi otcami a deťmi už v rannom veku detí, by sa malo zaviesť právo na otcovskú dovolenku pre otcov alebo pre rovnocenných druhých rodičov, ak sú uznaní vo vnútroštátnom práve a v rozsahu, v akom sú v ňom uznaní. Takáto otcovská dovolenka by sa mala čerpať v čase okolo narodenia dieťaťa a mala by byť jasne spojená s narodením na účely poskytovania starostlivosti.“

40. Je teda zrejmé, že účelom nie je podpora otcov v poberaní materského ako peňažnej dávky, ale v tom, aby sa vo vyváženej miere osobne podieľali na rodinných povinnostiach, a teda aj na starostlivosti o dieťa, čo je v priamom rozpore s výkladom, ktorý prezentuje sťažovateľ. Pokiaľ otec dieťaťa nezabezpečuje starostlivosť o dieťa, o ktoré sa stará naďalej matka alebo stará matka, nie je zabezpečená možnosť matky vrátiť sa do pracovného procesu, čo je zmyslom podpory otcov v čerpaní rodičovských dovoleniek a materských dávok. Nedochádza k rovnomernému rozdeleniu povinností súvisiacich so starostlivosťou o dieťa a ani k možnosti vytvorenia puta medzi otcami a deťmi.

41. Pokiaľ sťažovateľ poukázal na rozsudok Krajského súdu v Prešove sp.zn. 8Sa/6/2019 zo dňa 25.07.2019 a Krajského súdu v Trnave sp.zn. 44Sa/11/2019 zo dňa 04.06.2020, kasačný súd poukazuje

na to, že tieto rozsudky nie sú súčasťou ustálenej judikatúry zverejňovanej v Zbierke stanovísk Najvyššieho súdu Slovenskej republiky a Rozhodnutí súdov Slovenskej republiky.

42. Nakoniec sťažovateľ poukazuje na názorovú nejednotnosť pri vykladaní pojmu starostlivosť o dieťa, ktorá podľa jeho názoru spôsobuje právnu neistotu pri uplatňovaní nárokov žalobcov, ktorým bol v obdobných prípadoch zamietnutý uplatnený nárok ako iných poistencov podľa § 49 ods. 1 zákona o sociálnom poistení na vyplácanie materskej dávky. Kasačný súd konštatuje, že pokiaľ došlo po novelizácii zákona o sociálnom poistení zákonom č. 543/2010 Z.z. k priznávaniu materského bez toho, aby sa skúmalo, či poistenec skutočne sám zabezpečuje starostlivosť o dieťa, a postačovalo splnenie len formálneho prevzatia dieťaťa do starostlivosti na základe dohody s matkou dieťaťa, táto aplikačná prax nezodpovedala zneniu relevantných zákonných ustanovení o priznávani materského ako nemocenskej dávky podľa zákona o sociálnom poistení. Ak následná aplikačná prax správnych orgánov odstránila toto pochybenie a náležite objasňuje aj starostlivosť o dieťa zo strany poistenca osobitne v každom individuálnom prípade, uvedený postup nemôže byť v rozpore so zákonom a ani v rozpore so zásadou legitímneho očakávania účastníka takéhoto právneho vzťahu. Kasačnému súdu neprináleží komentovať skôr vydané rozhodnutia žalovanej v právnych veciach iných účastníkov konania. Poukazuje však na to, že nemožno vylúčiť, že sa správny orgán odkloní od existujúcej rozhodovacej praxe a v nových rozhodnutiach zaujme opačný právny názor, ako zaujal v rozhodnutiach v obdobných právnych veciach predchádzajúcich rozhodnutiach. Tento odklon súvisí s vyvíjajúcimi sa právnymi názormi aj na strane správnych orgánov, ktoré nie sú strnulé. Pokiaľ správny orgán v nových rozhodnutiach náležitým spôsobom odôvodní zmenu tohto právneho názoru, takéto rozhodnutie je v súlade s princípmi právneho štátu, najmä so zásadou právnej istoty a rovnosti účastníkov konania.

43. Vzhľadom na to, že kasačný súd vyhodnotil sťažnostné body ako nedôvodné a sám nezistil dôvod, pre ktorý by bolo potrebné zrušiť rozsudok správneho súdu, kasačnú sťažnosť podľa § 461 SSP ako nedôvodnú zamietol.

44. O náhrade trov kasačného konania bolo rozhodnuté podľa § 467 ods. 1 SSP v spojení s § 167 ods. 1 a § 168 SSP a contrario. Sťažovateľ (žalobca) v kasačnom konaní úspešný nebol, preto mu právo na náhradu trov nepatrí. Žalovanej patrí právo na náhradu trov kasačného konania ako úspešnému účastníkovi, avšak vzhľadom na neexistenciu podmienok stanovených v § 168 SSP jej kasačný súd náhradu trov kasačného konania nepriznal.

45. Toto rozhodnutie prijal senát najvyššieho súdu pomerom hlasov 3:0.

Poučenie:

Proti tomuto rozsudku opravný prostriedok nie je prípustný.